

Govor kojim će se zamjenik visokog predstavnika i šef ekonomskog odjela OHR-a, gospodin Patrice Dreiski, obratiti na konferenciji pod nazivom “Proširenje granica ulaganja u Evropi”

Promoviranje direktnih stranih ulaganja kroz privatizaciju. Da li privatizacija daje željene rezultate?

Dame i gospodo,

Biti ponovo u Bukureštu za mene predstavlja veliko zadovoljstvo. Posebno sam počastvovan što učestvujem u ovako istaknutom panelu.

Tema – promoviranje direktnih stranih ulaganja kroz privatizaciju – je tema od suštinskog značaja za sve zemlje u tranziciji.

A pitanje – da li privatizacije daje željene rezultate? – nije nikako retoričko pitanje.

Nesumnjivo, kada je u pitanju Bosna i Hercegovina odgovor koji do sada moramo dati na to pitanje je: ne, ne ostvaruje željene rezultate, jer ukoliko želimo biti iskreni, to nije bila stvarna privatizacija, već preciznije rečeno, nastavak socijalizma. Ovo nepostojanje definitivnog razlaza sa socijalističkom prošlošću nije ostvarilo priliv kapitala.

Ali sada mijenjamo tu situaciju.

Naše napore smo usredotočili na prilagođavanje i poboljšanje programa privatizacije koji nije ispunio očekivanja. Mišljenja smo da će u predstojećim mjesecima vlasti poduzeti niz mjera u cilju rješavanja prepreka koje su oslabile proces privatizacije. Uvjeren sam da će vlasti ostvariti i pružiti svoju punu političku podršku, te odgovarajuće administrativne i tehničke instrumente kako bi napravili zaokret u procesu privatizacije.

Iz tog razloga smatram da ćemo uskoro biti u mogućnosti da damo pozitivniji odgovor na pitanje, "da li privatizacija daje željene rezultate?"

Također smatram da ostale zemlje mogu steći pouku iz iskustva BiH.

Tranzicija Bosne i Hercegovine na sistem tržišne ekonomije se odvija u posebnim uslovima. Decentralizirana struktura vlasti, u kojoj postoji veoma jak utjecaj političkih stranaka, a koju je uspostavio Daytonski mirovni sporazum, je proizvela izuzetno složen proces odlučivanja. Uz to, u godinama neposredno poslije potpisivanja Daytonskog mirovnog sporazuma dominirala su pitanja sigurnosti, obnove, povratka izbjeglica i osnovnog zadatka očuvanja mira. Ekonomske reforme su odgođene.

Međutim, u posljednjih dvije do tri godine, politički prioriteti su se izmijenili. U situaciji sve manjeg priliva pomoći te potrebe, nametnute od strane birača, da se iznađu rješenja za svakodnevna, životna pitanja kao što su nezaposlenost i nedjelotvorna socijalna infrastruktura, migracije te 'odliv mozgova', politička debata u BiH se na odlučujući način odmakla od nacionalističkih recepata iz ratnih godina i godina neposredno poslije rata. Pojavio se novi pragmatizam.

Postoji velika šansa za temeljnu promjenu. Ali to je šansa koja se ipak može izgubiti – i upravo zbog toga političko

vodstvo BiH mora uspjeti u svojim nastojanjima da se napravi zaokret u procesu privatizacije, te da se stvori takvo poslovno okruženje koje će ohrabriti strana i domaća ulaganja. Postoji jedna razotkrivena tajna a to je da su građani BiH sve do sada oklijevali da ulažu u budućnost svoje vlastite zemlje.

Izgledi su se poboljšali u velikoj mjeri. Samo u četiri zadnja mjeseca, Komisije, svaka sa posebnim zadatkom, koje je uspostavio visoki predstavnik s ciljem postizanja političkog konsenzusa u vezi sa poreskom reformom, reformom odbrane, te reformom obavještajnih službi, su uspješno izradile nacрте savremenih zakona, u skladu sa evropskim standardima. Zakon koji je izradila Komisija za politiku indirektnog oporezivanja – koji sada razmatra Parlament BiH – će uspostaviti jedinstvenu carinsku upravu, te PDV sistem za teritoriju cijele zemlje, te će najzad Bosni i Hercegovini omogućiti da ima takav tip savremenog fiskalnog sistema bez kojeg nije moguće ostvariti održiv ekonomski razvoj. Pored toga, sada su uspostavljene međuresorne radne grupe koje rade na pitanjima kao što su porez na promet, javni dug, poljoprivredna reforma, te na samom pitanju privatizacije. Na čelu ovih radnih grupa se nalazi međunarodni član, ali svi eksperti u njihovom sastavu su predstavnici lokalnih vlasti koji zajednički rade sa svojim kolegama iz organa vlasti drugog entiteta ili iz državnih organa vlasti.

Ovaj proces bih opisao kao dio strateškog poteza “od slogana do akcije”.

Lako je reći: da, pozdravljamo ulaganja usmjerena ka BiH, i spremni smo izvršiti privatizaciju. Ali provođenje neophodnih zakonodavnih i administrativnih reformi kako bi se to i ostvarilo zahtijeva stvarnu političku volju.

Smatram da organi vlasti BiH počinju da izgrađuju takvu političku hrabrost i volju.

Sličan napredak je ostvaren u oblasti povratka izbjeglica, i

ovo direktno utječe na mogućnost te spremnost zemlje da izvrši ekonomske reforme. U posljednje dvije godine, tempo povratka izbjeglica se nesumnjivo ubrzao, otkako su domaće vlasti jasno prihvatile činjenicu postojanja potrebe da ispune svoje obaveze previđene Daytonskim mirovnim sporazumom te potpomognu proces povratka. Dinamika povratka je samoodrživa – što se više ljudi vraća, utoliko postaje lakše da se još više njih vrati. U velikoj mjeri, proces povratka više ne usporavaju birokratske ili političke opstrukcije. Glavni problem predstavlja nepostojanje šansi za zaposlenje i institucija za socijalnu pomoć na, uglavnom ruralnim, područjima povratka.

Ovo je utoliko više izrazitijom učinilo potrebu da organi vlasti ponovno otpočnu program privatizacije te da otpočnu da osiguravaju investicijski kapital bez kojeg se ruralna privreda ne može ponovno oživjeti.

U ovom smislu trebao bih pomenuti naizgled beznačajan a ipak krajnje važan aspekt cjelokupnog pitanja direktnih stranih ulaganja.

BiH je imala loš imidž – a imidž je u ekonomskom smislu značajan.

Svakako da je to bilo nešto što se nije moglo izbjeći zbog rata – pa ipak, takav imidž BiH je u više aspekata neopravdan. BiH, na primjer, ima stopu kriminala nižu od stope kriminala u Švajcarskoj; ogromna Dijaspورا stvorena ratom, zatim praćena povratkom velikog broja povratnika iz inozemstva, je zemlji obezbijedila radnu snagu čiji pripadnici govore različite strane jezike; plate su veoma konkurentne, a u obnovi infrastrukture koja je omogućena međunarodnom pomoći u iznosu od 6 milijardi USD, ponovno su izgrađeni putevi, aerodromi, autoputevi, te opet otvorena rijeka Sava. Robe i usluge iz ove zemlje mogu lako stići do evropskog tržišta.

Mnoge stvari govore u prilog onoga što je BiH postigla.

Proces poslijeratnog oporavka je Bosni i Hercegovini također

dao suvremena pravna sredstva koja omogućavaju da se održe investicije i daju povjerenje investitorima. Temeljitom reformom pravosudnog sistema i policije, koja je sada pri kraju, uspostavljen je moderan, nezavisan i profesionalan sistem za sprovođenje zakona. Također se ulažu naponi kako bi se uspostavio sistem modernih i efikasnih privrednih odjela unutar pravosudnih organa koji će u značajnoj mjeri poboljšati efikasnost provođenja trgovačkog prava.

Postignut je osjetan napredak u oblasti upravljanja preduzećima. Kao posljedica veoma zabrinjavajućih izvještaja koje je ove godine objavio specijalni revizor imenovan od strane visokog predstavnika, a koji se odnose na poslovanje i upravljanje u Elektroprivredama, Vodoprivredama, Zavodima za zapošljavanje i telecom preduzećima, dva entitetska premijera su preuzela obavezu da pokrenu sveobuhvatnu kampanju borbe protiv korupcije i neefikasnosti u javnim preduzećima. Premijeri su također podržali potrebu provođenja ciljanih i konkretnih mjera, koje uključuju usvajanje novog Zakona o javnim preduzećima, koji bi obuhvatao i detaljan etički kodeks za sve uposlenike javnih preduzeća, od najviše do najniže pozicije. Predloženim zakonom predviđa se uspostava unutrašnje kontrole i veoma strogih procedura za odobravanje nabavke, te raspodjela dobiti i poštivanje poslovnih planova. Preduzeća će imati obavezu da oganiziraju sve finansijske izvještaje u skladu sa međunarodnim knjigovodstvenim standardima – to znači da će svaka KM morati biti pravdana i prikazana u knjigama. I ako preduzeća prekrše pravila biće podložna finansijskim kaznama, ili čak zatvorskoj kazni kada se radi o ozbiljnijim slučajevima.

Propisi kojima se uspostavljaju evropski standardi za javna preduzeća će imati pozitivan uticaj na praksu upravljanja i menadžmenta u javnom sektoru u BiH, te na cjelokupno poslovno okruženje u zemlji.

Ovo je, također, primjer efekata koji se ostvaruju širom regije kao rezultat provođenja reformi. Pozitivna promjena

poslovnih praksi u BiH će donijeti prednosti i njenim susjedima, dok BiH u isto vrijeme osjeća prednosti sličnih poboljšanja poslovne prakse u drugim zemljama Jugoistočne Evrope. Ni jedna od zemalja članica Pakta stabilnosti ne može sama uspjeti – ili ćemo svi uspjeti, ili ćemo svi doživjeti poraz.

Zemlje članice Pakta stabilnosti žele iskoristiti mogućnosti kombiniranog tržišta sačinjenog od 55 miliona potrošača tako što će do 2006. godine ukinuti sve prepreke trgovini među tim zemljama – značajan dio tog procesa je stvaranje poslovnih okruženja i praksi koje se međusobno podudaraju i koje mogu jedna drugoj biti produktivna konkurencija.

Kao što je to bio slučaj i u drugim zemljama u procesu tranzicije u Centralnoj Evropi, neuobičajene prakse poslovanja koje su otkrivene u javnim preduzećima u BiH postoje zbog određenog razloga – zato što mali broj veoma moćnih pojedinaca ima koristi od takvog načina upravljanja. Ti pojedinci su bili veoma ažurni kada je trebalo pokrenuti medijsku kampanju protiv reformi.

Vjerujem da su to njihovi posljednji očajnički pokušaji, ali činjenica je da je ova kampanja nanijela veliku štetu u veoma značajnom aspektu privatizacije i privlačenja direktnih stranih ulaganja.

Mi postavljamo slijedeće pitanje: može li proces dati željene rezultate?

Moj odgovor je: da, kada se provede na pravi način, ali privatizacija još uvijek nije dala željene rezultate u Bosni i Hercegovini.

Međutim, postoje mnogi ljudi koji bi na ovo pitanje dali negativan odgovor, ali ne zbog aktuelnih ekonomskih dešavanja već zbog razloga koji se tiču politike i filozofije. Ne smijemo zanemariti značaj te činjenice.

Postoje ljudi – i to ne samo u Bosni i Hercegovini – koji tek treba da promijene način razmišljanja i u tom smislu naprave tranziciju ka ekonomiji otvorenog tržišta i svemu što takav sistem podrazumijeva. Za takve ljude privatizacija i međunarodna ulaganja predstavljaju prijetnju, odnosno priliku za strance koji žele opljačkati državnu imovinu. Politički oportunisti koji su se usprotivili procesu privatizacije i stranim ulaganjima iz vlastitih, privatnih razloga su u ogromnoj mjeri koristili uobičajene strahove i nesporazume.

Zbog toga su Međunarodna zajednica i njeni partneri u bosanskohercegovačkim vlastima koji podržavaju reforme često bili u prilici da moraju iznova objašnjavati i graditi podršku za proces privatizacije i direktna strana ulaganja.

Najefikasniji način da se to postigne bio je davanje glasa onim ljudima koje nije potrebno ubjeđivati da će privatizacija i ulaganja dovesti do prosperiteta – dakle, onima koji shvataju da su ulaganja neophodna kako bi se stvorila nova radna mjesta i podigao životni standard.

Krajem 2002. godine visoki predstavnik je rekao kako je Bosni i Hercegovini potreban “buldožer” da ukloni ogromne zapreke beskorisne birokratije i propisa koji uništavaju radna mjesta, koji otežavaju poslovanje umjesto da ga olakšavaju. To je dovelo do pokretanja “Buldožer inicijative”, kojom su poslovni ljudi u BiH pozvani da daju prijedloge za izmjene zakona i propisa. Uspjeh ovog programa iznenadio je čak i najokorjelije skeptike. Ukupno 50 reformi je provedeno u roku od 180 dana. Sada je u toku II faza Buldožer inicijative, i do kraja godine očekujemo usvajanje 50 novih reformi.

Ovim je dokazano da se pozitivne i brze promjene mogu ostvariti kada se građanima daju sredstva pomoću kojih mogu zahtijevati promjene. Prepreke procesu privatizacije može ukloniti samo aktivno građansko društvo. Prepreke ulaganjima se također mogu otkloniti. Postoji veliki broj građana koji su spremni da pomognu da proces privatizacije i strani kapital

djeluju u korist investitora i zajednice u cjelosti.

Međutim, ključ uspjeha će biti kvalitet lokalne uprave, od koje će zavisiti uspjeh, odnosno neuspjeh, napora koji se ulažu na državnom nivou kako bi se privukla strana ulaganja. Svjedoci smo da općine širom BiH u sve većem broju zauzimaju aktivan pristup pitanju stranih ulaganja, uvezujući se u regionalna udruženja. Ovaj proces je tek na početku, ali onog trena kada općine nauče kako da otvore svoja vrata potencijalnim investitorima, te kada osjete materijalne prednosti u pogledu kapitala koji se ulaže i novih radnih mjesta, vjerujem da će se svi filozofski argumenti o direktnim stranim ulaganjima sami po sebi riješiti.

Bosna i Hercegovina se možda nalazi na raskršću u procesu tranzicije. Do ovog trenutka privatizacija je donijela samo razočarenje, a nivo ulaganja ka BiH je bio nedovoljan – ali konačno smo došli u fazu da se rješavaju oba pomenuta problema. Politika je stavila novo težište na ekonomska pitanja, dok je u javnosti sve primjetnije nestrpljenje da BiH sustigne ostatak regije i da se brže integriše u evropske tokove. Privatizacija i strana ulaganja se sve češće posmatraju kao neizostavan dio takvih procesa integracije.

Bosna i Hercegovina se sada nalazi na pragu stvarnog i ubrzanog ekonomskog napretka, u kojem će privatizacija i strana ulaganja imati ključnu ulogu.

Može li privatizacija dati očekivane rezultate? Ja vjerujem da može. I vjerujem da će se u Bosni i Hercegovini to i desiti.

Hvala.